

CONTRIBUȚII LA CUNOAȘTEREA ARHITECTURII LAICE DIN VALEA COSĂULUI (MARAMUREȘ) ȘI PREZENTAREA ACESTEIA ÎN MUZEUL TEHNICII POPULARE

Ștefan Palada

1. *Maramureșul istoric* este o depresiune intramontană situată în nordul țării care, datorită condițiilor geografice și istorice particulare, a cunoscut o dezvoltare economică, socială și culturală aparte.

În cultura materială și spirituală a Maramureșului s-au păstrat particularități distincte, care amintesc de un puternic substrat al civilizației dacilor liberi, populația din această regiune cunoscând cucerirea romană mult mai târziu decât celelalte regiuni transilvănene, procesul de romanizare cuprinzând mai târziu această provincie¹.

Documentar, Maramureșul este atestat pentru întâia oară în anul 1219 când este menționată „Terra Bogdana“².

În evul mediu, au existat cnezate și voievoodate administrate de cneji și voievozi, respectate ca titlu și funcție de către regalitatea ungară și după cucerirea Transilvaniei.

În „Diplomele maramureșene“ publicate de Ioan Mihaly de Apșa sint amintite cnezatele de pe Valea Izei, Valea Tisei și de pe Valea Cosăului (Berbești, Ferești, Cornești, Călinești, Sirbi și Budești) în penultima localitate fiind stabilită și reședința cnezului.

Din timpurile străvechi, ocupația principală a locuitorilor acestei zone a fost creșterea vitelor, pomicultura și agricultura, configurația geografică și clima fiind factorul preponderent și determinant în stabilirea ierarhizării ocupațiilor.

Condițiile geografice și social-economice au determinat structura așezărilor, dar și „istoria acestui ținut medieval, cu o feudalitate românească puternică, a avut un rol însemnat în materie de așezări“³.

¹ I. D. Ștefănescu, *Arta veche a Maramureșului*, București, 1968, p. 16.

² Ibidem

³ T. Bănățeanu, *Arta populară din nordul Transilvaniei*, p. 51.

BEITRÄGE ZUR KENNNTNIS DER PROFANBAUKUNST DES COSĂUTALS IN DER MARAMUREȘ UND DEREN DARSTELLUNG IM MUSEUM DER BÄUERLICHEN TECHNIK

Ștefan Palada

1. *Das Gebiet der historischen Maramureș* bildet eine im Norden des Landes gelegene montane Senke, die infolge besonderer geographischer und geschichtlicher Gegebenheiten eine eigene wirtschaftliche, soziale und kulturelle Entwicklung durchlief.

Innerhalb der Sach- und Geisteskultur der Maramureș erhielten sich gewisse eigenartige Züge, die auf die kräftige Grundlage dakischer Zivilisation hinweisen, erlebten die Einwohner dieses Landstriches doch die römische Eroberung wesentlich später als andere transilvanische Gebiete, so daß der Romanisierungsprozeß hier später vor sich ging als in anderen Provinzen¹.

Urkundlich ist die Maramureș erstmalig im Jahre 1219 als „Terra Bogdana“ belegt².

Während des Mittelalters bestanden hier Knezate und Wojwodate, die von Kneji und Wojwoden angeführt wurden, die sowohl was Titel, als auch Funktion anbetrifft auch nach der Eroberung Transsilvaniens durch das ungarische Königtum berücksichtigt wurden.

In den von Mihaly de Apșa veröffentlichten „Maramureșer Diplomen“ werden die Knezate des Iza-, Theiß- und Cosăutals (Berbești, Ferești, Cornești, Călinești, Sirbi und Budești) erwähnt, wobei sich in der vorletztgenannten Ortschaft der Sitz des Knezen fand.

In ältesten Zeiten bildete die Viehzucht, dazu Obst- und Ackerbau, die Hauptbeschäftigungen dieser Gebiete, bestimmen doch Bodenformen und Klima die wertmäßige Gliederung der Beschäftigungen.

Die geographischen und sozial-wirtschaftlichen Gegebenheiten bestimmten die „Geschichte dieses mittelalterlichen Gebiets, das von einem kräftigen rumänischen Feudalwesen gekennzeichnet ist, dem in der Geschichte der Siedlungen³ eine wichtige Rolle zufällt.

¹ I. D. Ștefănescu — *Arta veche a Maramureșului*, Bukarest, 1968, S. 16

² Ibidem

³ Tancred Bănățeanu — *Arta populară din nordul Transilvaniei*, S. 51.

Fig. 1. Poarta gospodăriei din Călinești — „vranița”

Abb. 1. Tor des Gehöfts von Călinești, „vranița”

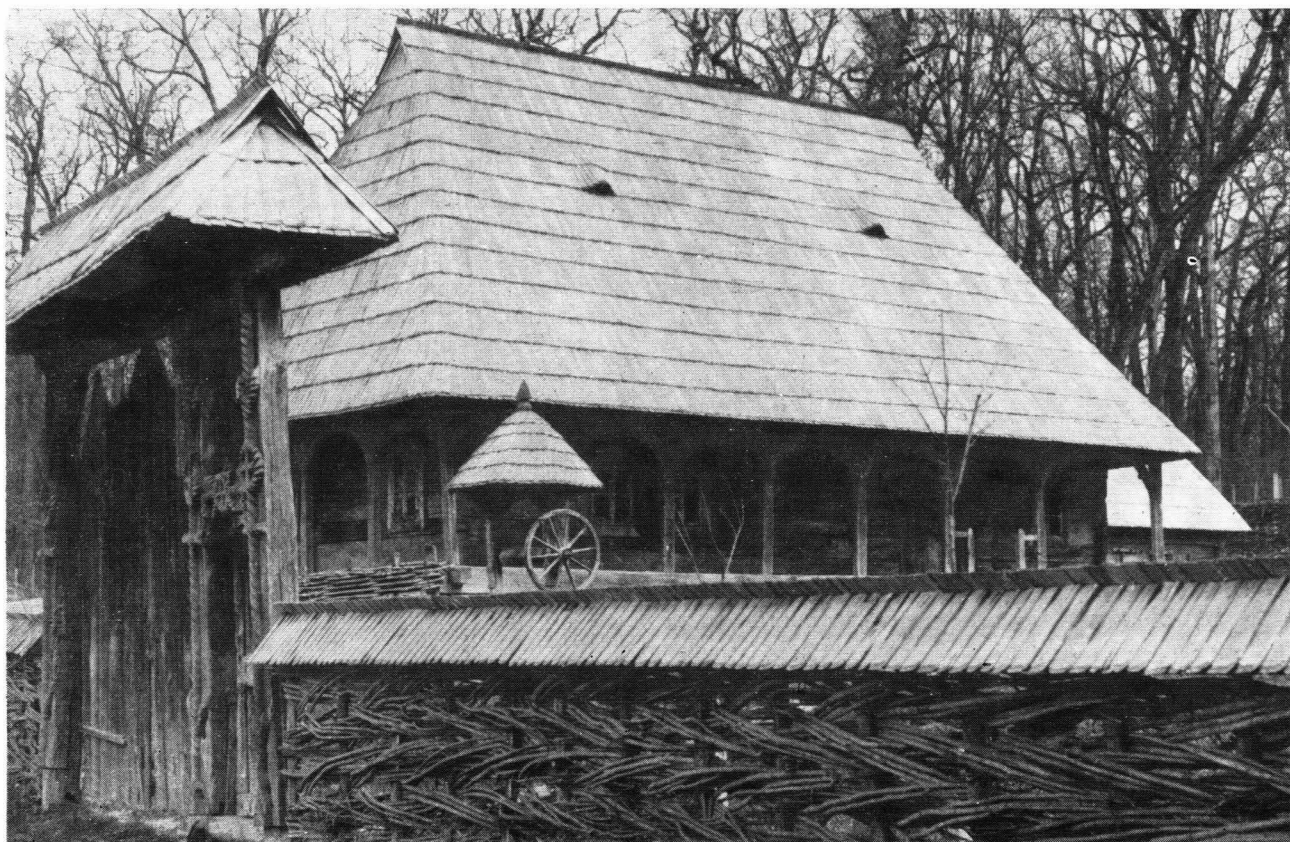

Fig. 2. Poarta găspodăriei din Ferești-Berbești — „nemeșească”

Abb. 2. Tor des Gehöfts von Ferești-Berbești, „nemeșească”

Localitățile de pe Valea Cosăului au aspectul de sate compact adunate (în afară de Sirbi, care are configurația de sat alungit, pe cursul apei), cu toate că sînt situate în zona de deal, „constituind una din excepțiile importante de la regula generală, după care satele adunate sînt situate în zona de cîmpie”⁴.

Aspectul așezărilor și natura ocupațiilor au determinat și structura gospodăriilor, care formează un front compact la stradă, cu accesul în curte, prin porți înalte, acoperite, locuința fiind orientată cu fațada îngustă spre stradă, iar fațada lungă, cu ușa de intrare spre curte, avînd pe latura opusă, șura cu grajdul.

Arhitectura, între alte manifestări ale culturii populare, de veche tradiție și cu puternice accente proprii, ocupă un loc important, fiind strîns legată atît de mediul ambiant, cît și de condițiile economice, sociale și culturale specifice.

2. Privită în ansamblu, *arhitectura maramureșană* este unitară ca structură, avînd, totuși, unele caracteristici zonale, rezultate din tehnicile de construcție și materialul lemnos utilizat. Astfel, pe Valea Izei și Valea Vișeuului, cunoaște o dezvoltare predominantă arhitectura din brad, în timp ce satele din Valea Cosăului, mărginită odinioară de dealuri cu păduri seculare de stejar, au valorificat în principal gorunul și stejarul în construcția edificiilor laice și de cult, ceea ce a conferit tuturor acestor monumente un caracter specific de masivitate, de monumentalitate.

2.1. *Evoluția planimetrică* a locuinței a cunoscut aceleași etape pe tot cuprinsul Maramureșului, indiferent de materialul lemnos utilizat în construcții.

Cea mai veche pare să fi fost și în această zonă, locuința mono-celulară, urmată de cea avînd planul cu două încăperi (apare tînda), avînd cuptorul cu vatra pentru gătit instalată în odaia de locuit. Cu timpul, s-a adăugat o a treia încăpere cu funcția de cămară de alimente, accesul făcîndu-se în ambele încăperi din tînda mediană, descoperită, pentru a permite evacuarea fumului de la cuptor, în pod.

Fațada lungă este marcată de prispă („șatră“), la început deschisă, apoi delimitată de stilpi cu arcade.

Tînda și cămara nu au ferestre, numai odaia de locuit are o fereastră la fațada lungă și una la fațada îngustă, spre stradă.

2.2. *Elevația arhitecturii* populare maramureșene păstrează o notă caracteristică pe care o dă acoperișul foarte înalt, raportat la pereții construcției, înregistrînd, în unele cazuri, proporția de 3/1, fiind construit în patru ape, cu învelitoare din draniță de brad care a înlocuit vechile acoperișuri din paie.

2.3. *Ca tehnică de construcție*, menționăm sistemul dispunerii grinzilor de lemn, rotunde sau fasonate, în secțiune pătrată sau dreptunghiulară, în cununi orizontale încheiate la capete în „cheu-

Die Ortschaften des Cosăutals zeigen das Aussehen von Haufendörfern (von Sirbi abgesehen, das sich entlang eines Wasserlaufs erstreckt), obgleich alle im Bergland gelegen sind „und eine der wichtigsten Ausnahmen der allgemeingültigen Regel bilden, aufgrund derer sich Haufendörfer in der Ebene bilden“⁴.

Das Aussehen der Siedlungen und die Natur der Betätigungen bestimmten ihrerseits die Gehöftanlagen, deren Fassaden eine kompakte Front gegen die Straße hin bilden, mit dem Zugang zu den Höfen durch hohe, gedeckte Tore, wobei die Schmalseite des Wohnhauses der Straße, die Längsseite dagegen dem Hof zugekehrt sind und dem Hause gegenüber Stall und Scheune liegen.

Innerhalb der übrigen Volkskulturäußerungen alter Überlieferung und voll eigener Akzente fällt dem Hausbau eine wichtige Rolle zu, ist er doch, sowohl der Umwelt, als auch den spezifischen wirtschaftlichen, sozialen und kulturellen Gegebenheiten auf das Engste verbunden.

2. Als Ganzes betrachtet erweist sich der *Hausbau der Maramureș* als strukturell einheitlich, obwohl er gewisse auf den benutzten Bautechniken und dem verwendeten Baumaterial beruhende gebietsmäßige Eigenarten aufweist. So herrscht etwa im Iza- und im Vișeulal der Nadelholzbau vor, wogegen die Dörfer des einst von vielhundertjährigen Eichenwäldern umstandenen Cosăutals vor allem Steineiche und Eiche den Vorrang gaben, um daraus Profan- und Kultbauten zu errichten, was zur Massigkeit und Monumentalität dieser Bauwerke beitrug.

2.1. *Der Wohnhausgrundriß* durchlief, — ganz gleich welches Holzmaterial beim Bau benutzt wurde — für die gesamte Maramureș gültige Entwicklungsetappen.

Als ältester Wohnhaustypus muß auch hier das Einraumhaus angenommen werden, gefolgt vom Zweiraumhaus (der Hausflur kommt hinzu), bei dem die Wohnstube den Backofen und den Kochherd aufnimmt. Im Laufe der Zeit kommt als dritter Raum eine Speisekammer hinzu, wobei der Zugang zu den beiden Räumen durch den dazwischenliegenden Flur erfolgt, dessen Decke fehlt, um dem Rauch freien Abzug zu gewähren.

Die Längsfront des Hauses wird durch den zunächst freien, später dann durch Arkaden begrenzten Laubengang, „șatră“ gekennzeichnet.

Flur und Speisekammer weisen keine Fenster auf, nur das Wohnzimmer besitzt eines an der Giebel- und eines an der Hofseite.

2.2. *Der im Hausbau der Maramureș belegte Aufriß* bewahrt eine charakteristische Note, die ihr das überaus hohe Dach verleiht, das manchmal im Vergleich zur Wandhöhe ein Verhältnis von 3/1 ausmacht. Dabei handelt es sich um ein mit Tannenschindeln gedecktes Walmdach, das die einstigen Strohdächer ablöste.

2.3. Als *Bautechnik* erwähnen wir den aus unbehaunten bzw. quadratisch oder rechteckig zugerichteten Balken bestehenden Blockbau, wobei die Balkenenden nagellos untereinander in

⁴ Idem.

⁴ Idem

Fig. 3. Gospodărie Călinești — locuința

Abb. 3. Gehöft von Călinești — Wohnhaus

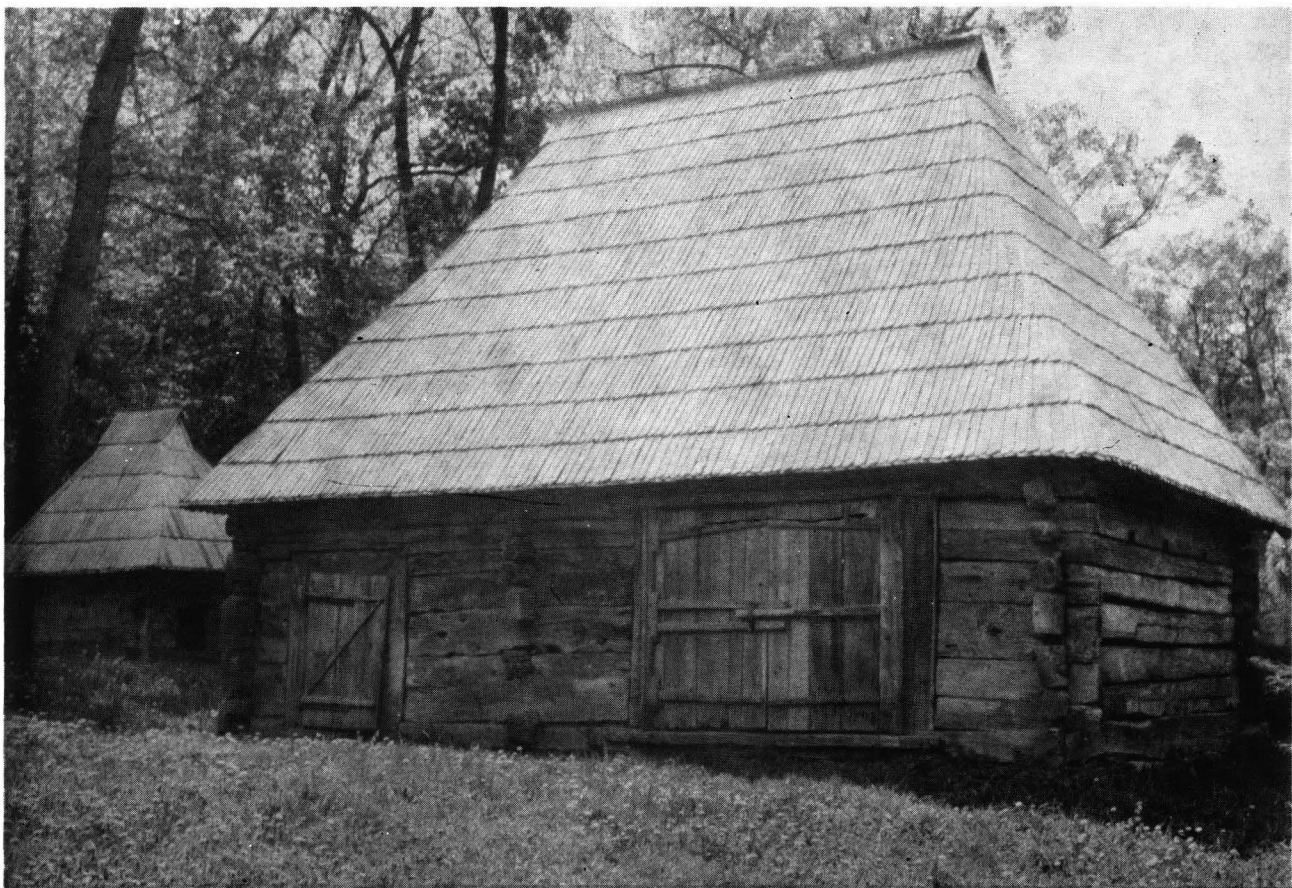

Fig. 4. Gospodărie Călinești — șura cu grajd

Abb. 4. Gehöft von Călinești — Scheune samt Stall

tori“, fără cuie, sistem numit „Blokbau“. Grinzile sînt dispuse pe un „strat“ solid (tălpi), clădite pe un mic soclu din piatră sau doar pe cîțiva bolovani mari, așezați la îmbinarea pereților, formînd izolația hidrofugă.

3. Cercetările întreprinse în Maramureș pentru depistarea unei gospodării reprezentative, care să illustreze în Muzeul tehnicii populare tehnica de construcție în lemn, (dulgheritul), au evidențiat faptul că Valea Cosăului este zona care impresionează cel mai mult prin monumentalitatea și valoarea artistică a unor ansambluri sau elemente decorative, menționînd în primul rînd porțile monumentale, stîlpii și arcadele „șetrelor“, ușile masive cu portaluri sculptate, tocurile de ferestre, toate împodobite cu creștături și motive ornamentale în relief.

Vechea arhitectură a acestei microzone se caracterizează prin dimensionarea neobișnuită a grinzilor, care de multe ori depășesc lățimea de 80 cm. Cu toată masivitatea materialului de construcție, silueta elegantă conferită de proporțiile armonioase ale edificiilor și ornamentelor sculptate ale elementelor constructive, ridică valoarea acestor monumente la adevărate capodopere ale genului.

Cîteva monumente, datînd de la sfîrșitul sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea, s-au păstrat, rezistînd tendințelor de înnoire, fiind

Kopfschrot „cheutori“ verzapft sind. Die Sohlbalken selbst bilden den festen Unterbau, der auf einem niedrigen Steinsoclel oder auch nur auf einigen großen Feldsteinen aufrucht, die sich in den Wandecken finden und als Feuchtigkeitisolierung dienen.

3. Die auf der Suche nach einem für das Museum der bäuerlichen Technik bestimmten repräsentativen Gehöft in der Maramureș angestellten Forschungen, die mit dem Ziel vorgesehen wurden, das Zimmerwerk als Gewerbe zu illustrieren, ließen die Tatsache erkennen, daß das Cosăutal ein Gebiet darstellt, das vor allem durch die Monumentalität und den Kunstwert gewisser Ensembles, oder dekorativer Elemente beeindruckt, wozu vor allem die massigen Tore, die Säulen und Bogen der „șetre“, die massiven, mit geschnitzten Einfassungen versehenen Haustüren, die Fensterrahmen, alle reich durch Schnitzerei und Reliefornameinte verziert, beitragen.

Der alte Hausbau dieses Gebiets zeichnet sich durch besondere Massigkeit der häufig über 80 cm breiten Bohlen aus. Doch bei aller Massigkeit des Baumaterials erweisen sich diese Denkmale mit ihrer auf harmonischen Größenverhältnissen und Ausgewogenheit der Bauten selbst und des Schnitzwerks der Bauteile beruhenden eleganten Umrissen als wahre Meisterwerke dieser Gattung.

Einige derartiger, dem XVIII. und dem Beginn des XIX. Jh. entstammender Denkmäler haben sich allen Neuerungstendenzen zum Trotz bis in

Fig. 5. Gospodăria Ferești-Berbești — locuința

Abb. 5. Gehöft von Ferești-Berbești — Wohnhaus

Fig. 6. Gospodăria Ferești-Berbești — șura cu 2 grajduri

Abb. 6. Gehöft von Ferești-Berbești — Scheune mit 2 Ställen

transferate și reconstruite (altele sînt în curs de transfer) în principalele muzee cu expunere în aer liber din București, Cluj-Napoca, Sibiu, Baia-Mare și Sighetul Marmăției.

O privire de ansamblu asupra arhitecturii de pe Valea Cosăului ne întărește convingerea, că și în arhitectură, la fel ca în toate domeniile culturii populare, pot fi surprinse principalele etape ale evoluției cronologice și tipologice ale categoriei morfologice în ansamblu, a tehnicilor de construcție, cît și a sistemului decorativ.

Astfel, pe teren, au fost surprinse mai multe faze din dezvoltarea locuinței; alături de casa avînd planul cu două încăperi (tîndă și odaie) cu „șatră“ deschisă sau închisă cu stîlpi și arcade, întîlnim și casa cu „șatră“ parțială, dispusă doar în fața tîndei, care are dimensiuni mai reduse, în adîncime, decît odaia.

Locuința avînd planul cu trei încăperi (tîndă, odaie și cămară) reprezintă cel mai frecvent tip răspîndit. La acest plan distingem, de asemenea, „șatră“ deschisă, parțială sau totală, delimitată de stîlpi cu arcade, sau șatra dispusă pe două laturi, la fațada lungă și la fațada îngustă spre stradă.

De la locuința cu șatră deschisă, la cea cu șatră pe două laturi, s-au înregistrat progrese în etape, cu consecințe asupra spațiilor ca dimensiuni sau funcționalitate; în cele mai multe cazuri, la data efectuării cercetării, tînda este

unsere Tage erhalten und wurden im Laufe der Zeit in die Freilichtmuseen von Bukarest, Cluj-Napoca, Sibiu, Baia Mare und Sighetul Marmăției überführt und dort wieder aufgebaut.

Ein Überblick, den Hausbau des Cosăutals betreffend, bestärkt uns in unserer Überzeugung, daß sich auch in der Architektur, wie übrigens in allen Bereichen der Volkskultur die Hauptetappen der chronologischen und typologischen Entwicklung der Formgattung als Gesamtheit sowie der Bautechniken und der Verzierungweise klar abzeichnen.

Anhand der Geländeforschungen gelang es mehrere Entwicklungsphasen festzustellen: außer dem Zweiraumhaus (Hausflur und Stube) mit Laubengang lediglich vor dem Hausflur, der eine geringere Tiefe aufweist, finden wir das Wohnhaus mit offener oder geschlossener „șatră“, die durch Säulen und Bogen verziert ist.

Das Dreiraumhaus (Flur, Stube, Kammer) bildet den weitaus verbreitetsten Typus. Sein Grundriß läßt ebenfalls den offenen, teilweise oder die ganze Längsseite umfassenden Laubengang erkennen, den säulengetragene Bogen abgrenzen und der sich entlang der Hausfront gegen die Straße hin und gegen den Hof zu hinzieht.

Die Entwicklung des Wohnhauses mit freiem Laubengang zum Wohnhaus mit arkadenbegrenztem Laubengang entlang zweier Seiten durchlief gewisse Etappen, die sich auf die Ausmaße und Bestimmungen der Räume auswirkten, wobei der

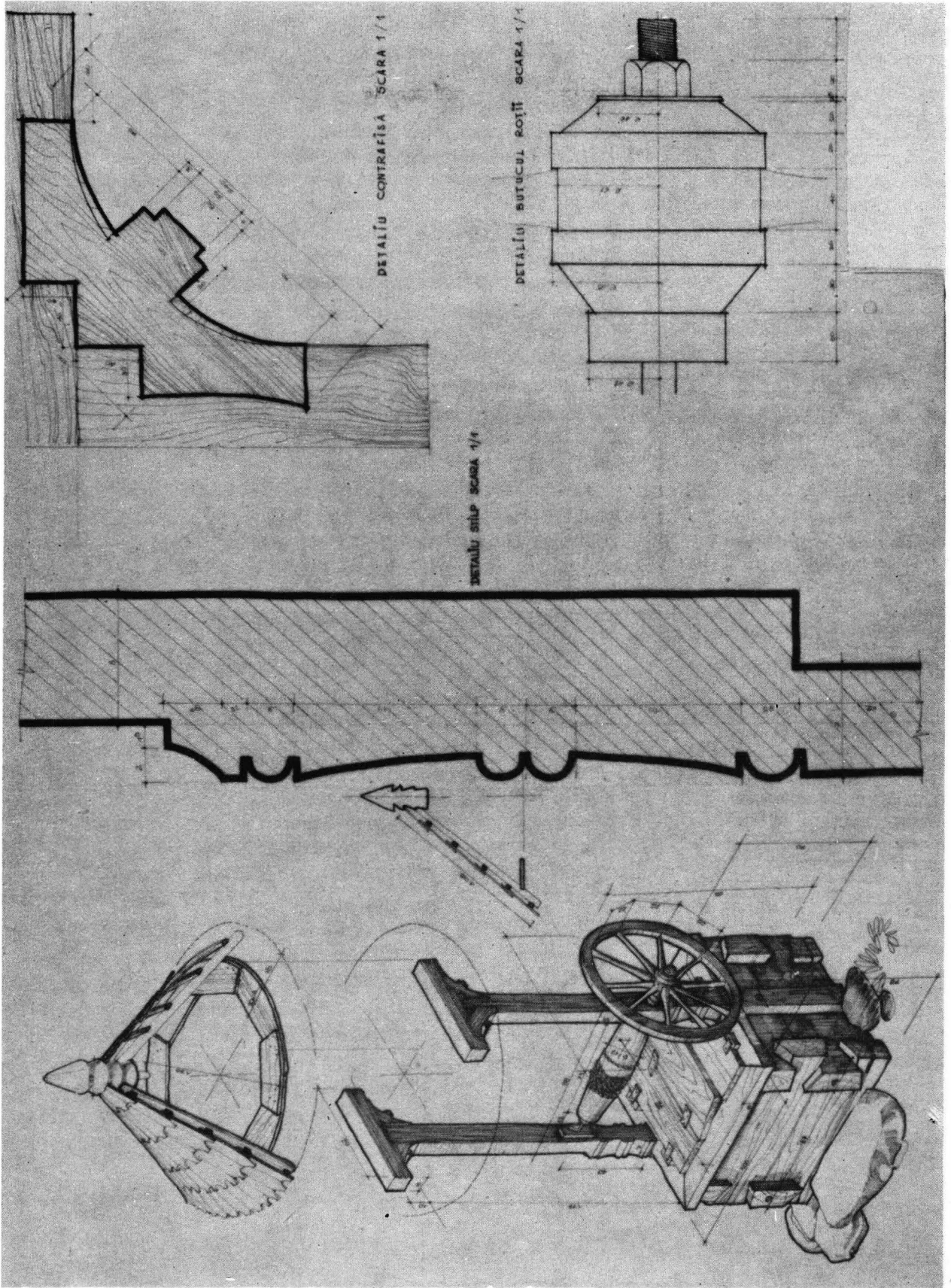

Fig. 7. Fintină cu roată — desen | Abb. 7. Radbrunnen — Zeichnung

transformată în odaie de locuit avînd ca sistem de încălzit soba cu plită, iar odaia primește destinația de cameră de oaspeți sau odaie curată.

Casele mai noi, construite după primul război mondial, ca și cele mai vechi, transformate, respectă în linii mari, planimetria tradițională cu adausuri din necesități funcționale. Astfel, „șatra“ este precedată de un foișor, cu acoperișul în două ape, prin care se face accesul în șatră, apoi în tindă, din care se pătrunde în stînga și în dreapta, în cele două odăi, cea dinspre stradă fiind întotdeauna „odaia curată“. Cămara ocupă uneori jumătate din tindă, alteori partea din spate a uneia din odăi, mai frecvent a celei de locuit, fiind despărțită de aceasta printr-un perete cu ușă de acces.

Situația economică-socială a jucat un rol hotărîtor în procesul de evoluție a locuinței țărănești, facilitînd existența, în același timp, a vechilor forme alături de cele noi, cu un grad de confort sporit.

Fiind așa de complex acest proces de evoluție al locuinței țărănești, ca de altfel al întregii gospodării, atît din punct de vedere al formelor exterioare cît și ca organizare a interiorului, am ajuns la concluzia necesității de a prezenta, în Muzeul tehnicii populare, monumente aparținînd mai multor faze distincte, care fixează, în timp, transformările pe scara evoluției, atît a tehnicii de construcție, de finisare și de decorare, cît și a planimetriei și funcționalității spațiilor. De asemenea, organizarea interiorului, specifică fiecărei etape, necesită prezentarea diferențiată a mobilierului, obiectelor de uz casnic și gospodăresc, a pieselor de decor interior, evidențiînd, în mod corespunzător, progresul înregistrat de totalitatea manifestărilor, în cadrul unei gospodării tradiționale maramureșene.

În acest scop, am transferat și reconstituit, în cadrul grupei tematice care ilustrează tehnica de construcție în lemn aparținătoare sectorului meșteșugurilor și industriilor de prelucrare a lemnului, în Muzeul tehnicii populare din Dumbrava Sibiului, un „complex arhitectonic maramureșan“ de pe Valea Cosăului și o gospodărie atelier de fierar, prezentată în cadrul grupei metalurgiei populare.

„Complexul arhitectonic maramureșan“ este compus din două gospodării distincte: cea de la Călinești, datînd de la sfîrșitul sec. al XVIII-lea și începutul sec. al XIX-lea, alcătuită din locuință, șură cu un grajd, coteț de porci, șopron pentru fîn, coș de porumb și o fîntînă cu cumpănă, toate împrejmuite cu gard din nuiele acoperit cu spini și o poartă sistem „vraniță“ și gospodăria din Ferești-Berbești, datînd de la sfîrșitul sec. al XIX-lea, compusă din locuință, șură cu două grajduri, coteț de porci, colejnă și fîntînă cu roată, închise

Hausflur, zur Zeit unserer Erhebung bereits zur Wohnstube umgewandelt worden war, deren Beheizung ein mit Herdplatte versehener Ofen besorgte, wogegen die einstige Wohnstube zur „guten Stube“ bzw. zum Gästezimmer aufgerückt war.

Die nach dem ersten Weltkrieg errichteten neueren Häuser, doch auch die älteren, umgebauten berücksichtigen in großen Zügen den traditionellen Grundriß, wobei es zu gewissen funktionsbedingten Anbauten kommt. So rückt vor den Laubengang eine mit einem Satteldach überdeckte Vorlaube, durch die man in den Laubengang, von hier in den Hausflur und von dort weiter, links und rechts, in die beiden Stuben gelangt, deren eine, die der Strasse zugekehrte, immer die „gute Stube“ ist. Die Kammer nimmt, sei's die Hälfte des Hausflurs, sei's den rückwärtigen Teil einer Stube, und zwar meist der Wohnstube, ein, von der sie durch eine von einer Tür unterbrochene Wand getrennt ist, die den Zugang dazu gestattet.

Ausschlaggebend für den Entwicklungsprozeß des Bauernhauses ist die wirtschaftlich-soziale Lage, ermöglichte sie doch das gleichzeitige Bestehen alter Bauformen neben neueren, komfortableren.

Infolge der hohen Komplexität des Entwicklungsprozesses des Bauernhauses, wie übrigens des gesamten Gehöfts, sowohl in Hinsicht der Außenformen, als auch der Einrichtung, gelangten wir zu dem Schluß, daß es notwendig sei, im Museum der bäuerlichen Technik Denkmäler aufzustellen, die verschiedenen Phasen angehören, um so die im Laufe der Zeit innerhalb der Entwicklung der Bau-, Ausfertigungs- und Verzierungstechnik stattgefundenen Wandlungen wie auch Änderungen des Grundrißes und der Raumbestimmung festzuhalten. Desgleichen erfordert die jeder Etappe eigene Einrichtung, was das Mobiliar, den Hausrat und die Ziergegenstände anbelangt, eine unterschiedliche Ausstellung, um den bei der Gesamtheit der Äußerungen in einem traditionellen Maramureșer Gehöfts verzeichneten Fortschritt zu unterstreichen.

Diesem Zweck gehorchend, überführten wir in die Abteilung Holzverarbeitender Gewerbe, Handwerke und Industrien, bzw. in den Bereich der Themengruppe „Holzbautechniken“ des Museums der bäuerlichen Technik aus der „Dumbrava“ von Sibiu einen dem Cosăutal entstammenden Baukomplex und in den Bereich der Themengruppe „Bäuerliche Metallurgie“ ein Gehöft mit Schmiedewerkstätte.

Der „architektonische Baukomplex aus der Maramureș“ besteht aus zwei selbstständigen Gehöften: einem aus Călinești stammenden, das dem Ende des XVIII. und Beginn des XIX. Jh. angehört und aus Wohnhaus, Scheune, Stall, Schweinekoben, Heuschuppen, Maisspeicher und Schwenkelbrunnen besteht, die ein Zaum umgibt, dessen Dornen und Schwenktor „vraniță“ vor Eindringlingen schützt; dazu kommt das zweite, aus Ferești-Berbești stammende, das dem XIX. Jh. angehört und Wohnhaus, Scheune, 2 Ställe, Schweinekoben und, neben einem Radbrunnen, noch einen Schuppen umfaßt, die ihrerseits ein

Fig. 8. Gospodăria de fierar Călinești — locuința

Abb. 8. Schmiedegehöft von Călinești — Wohnhaus

Fig. 9. Gospodăria de fierar Călinești — ansamblu

Abb. 9. Schmiedegehöft von Călinești — Gesamtansicht

cu gard din nuiele acoperit cu șită și poartă „nemeșească“, bogat decorată, în sistemul de veche tradiție maramureșană.

Aceste două gospodării prezintă două faze distincte în evoluția arhitecturii acestei zone, situate la un secol distanță una de cealaltă.

O fază intermediară este reprezentată de gospodăria atelier de fierar din Călinești, datînd de la începutul sec. XIX, compusă din locuință și sură cu un grajd, ambele închise cu gard de nuiele și poartă sculptată, atelierul de fierar cu jugul de potcovit fiind situat în exteriorul împrejurii gospodăriei, cu acces direct la acesta și din curte.

Casa din Călinești, din cadrul complexului arhitectonic, are planul tradițional cu trei încăperi (tinda, odaia de locuit și cămara), cu accesul din tinda mediană în ambele încăperi. Fațada lungă a casei este prevăzută cu „șatră“ deschisă (spațiul liber protejat de streșina foarte lată a acoperișului). Odaia de locuit are două ferestre mici, una pe fațada lungă, spre curte, alta pe fațada îngustă, spre stradă. Tinda și cămara nu au ferestre.

Materialul de construcție este masiv, constînd din grinzi late de 60–70 cm cioplite pe patru fețe, în secțiune dreptunghiulară și dispuse în cununi orizontale, încheiate în cheutoare dreaptă, capetele depășind, în exterior, 20–30 cm. Grinzile superioare ale pereților, care delimitează spațiile din interior, sînt prelungite, spre curte, mult în exterior, asigurînd baza de susținere a acoperișului, care protejează șatra deschisă. Acoperișul este înalt, în patru ape, cu învelitoare din șită de brad. Ușile și ferestrele sînt construite în tehnica dulgherească, din grinzi de stejar masiv, cioplite din bardă și fixate în balamale de lemn cu incuietoare din lemn, avînd cheie cu căței, iar ferestrele mici, cu cruci de lemn, sînt fixate între grinzi.

Pereții sînt netencuiți, pe ambele suprafețe, etanșeitatea fiind realizată cu mușchi introdus în spațiile dintre grinzi.

În interior, tinda este descoperită, pentru a asigura evacuarea fumului în pod, odaia și cămara avînd plafon din scînduri. Pardoseala întregii locuințe este din argilă bătătorită.

Cuptorul cu vatră, aflat în odaie, asigură încălzirea locuinței și locul de preparare a hranei, fumul fiind evacuat, în tindă, printr-un horn de lemn lipit cu pămînt.

Mobilierul este simplu și robust, format din: două lavițe așezate în unghi, între care se află masa, un pat așezat în colțul de la peretele din spate și un podișor, fixat în perete lingă cuptor.

schindelgedeckter, mit einem reich in alttraditioneller Weise verzierten sogenannten „Freibauern-tor“ (poartă nemeșească) versehener Rutenzaun umläuft.

Beide Gehöfte verkörpern je eine selbstständige Entwicklungsphase des Hausbaus dieses Gebiets, die beide durch ein Jahrhundert getrennt sind.

Eine Übergangsphase wird durch das dem Beginn des XIX. Jh. entstammende, aus Wohnhaus, Scheune, Stall und Schmiede bestehende Gehöft aus Călinești veranschaulicht, das ein mit einem geschnitzten Tor versehener Rutenzaun umgibt. Die Schmiede und die Beschlagebrücke finden sich außerhalb der besagten Umzäunung, sind jedoch auch aus dem Hof zugänglich.

Das dem Baukomplex angehörende *Wohnhaus von Călinești* weist den überlieferten Dreiraumgrundriß auf (Flur, Wohnstube und Kammer), letztere mit Zugang aus dem in der Mitte gelegenen Flur. Die Längsfront des Hauses weist einen offenen Laubengang auf (d. h. einen von der überaus breiten Traufe überdachten freien Raum). Die Wohnstube besitzt zwei kleine Fenster, eines an der dem Hofe zu gelegenen Längs- und eines an der gegen die Straße zu gelegenen Giebelwand. Flur und Kammer sind fensterlos.

Das Baumaterial ist massiv und besteht aus bis zu 60–70 cm breiten, vierkantig behauenen und im Schnitt rechteckigen Bohlen, die in waagerechten Balkenkränzen angeordnet sind und untereinander mittels gerader Holzverbindung verzapft wurden, wobei deren Enden 20–30 cm aus der Wand hervorstehen. Die obersten Balken der Trennwände sind gegen den Hof zu stark verlängert und gewährleisten dadurch die Überdachung des offenen Laubengangs, den sie vor Wetterunbilden schützen.

Das hohe Walmdach ist mit Tannenschindeln gedeckt, Türen und Fensterrahmen dagegen bestehen aus massiven, mit dem Breitbeil behauenen Eichenbohlen und sind mittels Holzscharnieren, bzw. Holzriegeln befestigt und verschlossen, wobei letztere mit einem besonderen (cheie cu căței) Schlüssel geöffnet werden. Die Fenster selbst sind klein und weisen in die Wandbalken eingelassene Kreuze auf. Die Wände dagegen sind unverputzt und die zwischen den Wandbalken verbliebenen Zwischenräume werden mittels Moos abgedichtet.

Der Hausflur besitzt keine Decke, um den Rauchabzug in den Dachboden zu gestatten. Stube und Kammer weisen Bretterdecken auf, der Fußboden besteht dafür aus gestampftem Lehm.

Der in der Wohnstube errichtete, mit einem Herd versehene Backofen sorgt für die Beheizung der gesamten Wohnung und dient desgleichen zur Nahrungsbereitung, wobei der Rauch mittels eines hölzernen, mit Lehm verputzten Rauchmantels in den Flur abgeleitet wird.

Das Mobiliar ist einfach und besteht aus: zwei im rechten Winkel zueinander aufgestellten Bänken, zwischen denen sich der Tisch befindet, einem an der Rückwand aufgestellten Bett und einem über dem Backofen an der Wand befestigten Tellerbord.

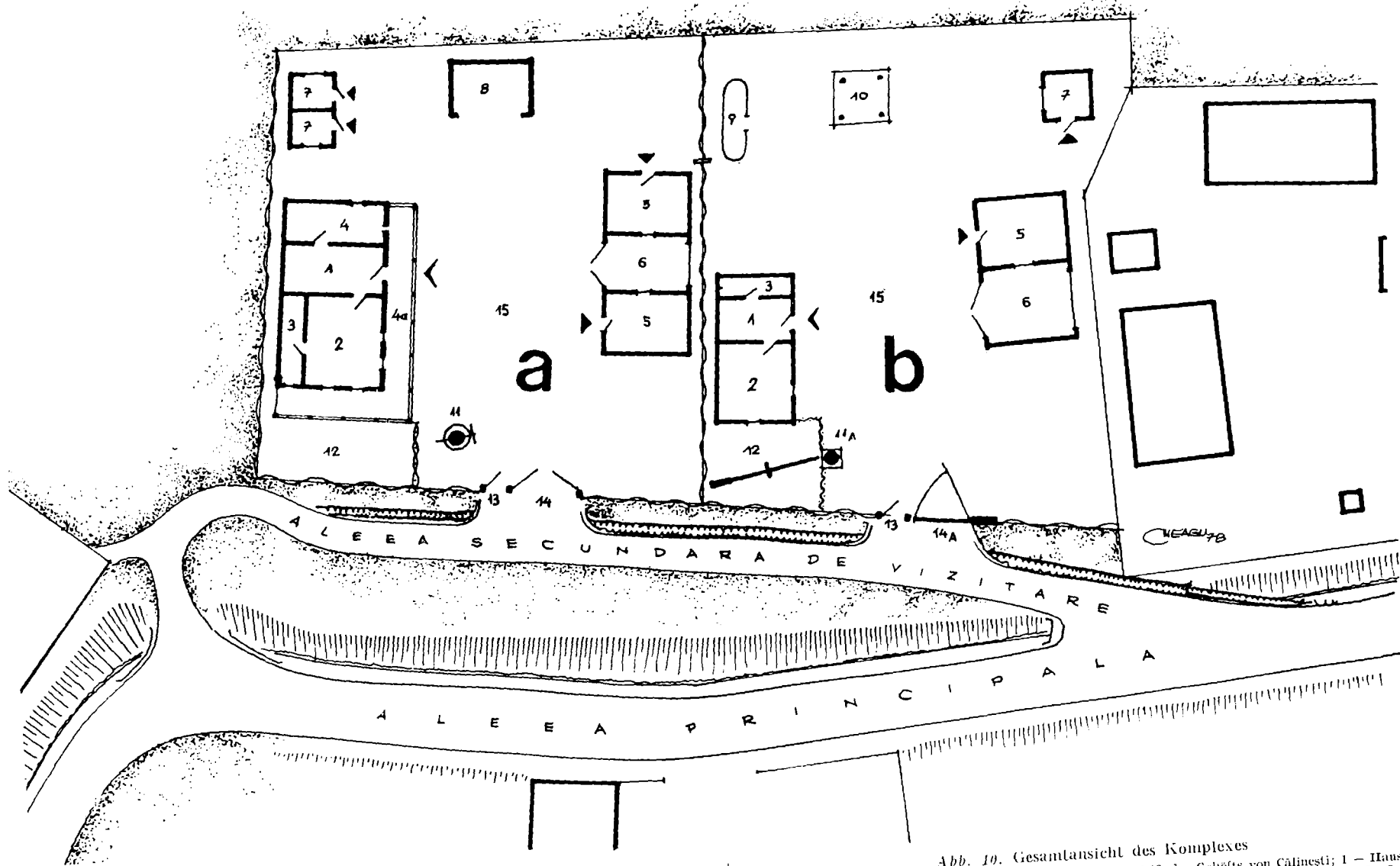

Fig. 10. Complex-ansamblu (planurile gospodăriilor)

a - planul gospodăriei Ferești-Berbești; *b* - planul gospodăriei Călinești; 1 - tindă; 2 - cameră; 3 - cămară; 4 - cameră; 4a - „sătră” (pridvor) pe două laturi; 5 - grajd; 6 - sură; 7 - coteț de porci; 8 - „colejă”; 9 - coș de porumb; 10 - șopron (finar); 11 - fântină; 12 - grădinița de flori; 13 - porțiță; 14 - poartă

Abb. 10. Gesamtansicht des Komplexes

a - Grundriß des Gehöfts von Ferești-Berbești; *b* - Grundriß des Gehöfts von Călinești; 1 - Hausflur; 2 - Stube; 3 - Kammer; 4 - Stube; 4a - „sătră”, entlang zweier Hausfronten verlaufende Laube; 5 - Stall; 6 - Scheune; 7 - Schweinestall; 8 - „colejă”, Wagenschuppen; 9 - Maisspeicher; 10 - Heuschuppen; 11 - Brunnen; 12 - Blumengärtchen; 13 - Türchen; 14 - Tor

Obiecte de uz casnic și gospodăresc, ceramică uzuală și decorativă, icoane pe sticlă, împodobesc interiorul odăii al cărui maxim efect estetic este asigurat de ruda așezată, în unghi, deasupra patului.

Tinda este un spațiu funcțional de depozitare a uneltelor și diverselor obiecte, iar camera este utilizată, în special, ca depozit pentru alimente.

În afara locuinței, menționăm și anexele gospodărești care sînt realizate în aceeași tehnică, tot din grinzi cioplite de stejar; șura cu un sin-

Hausrat, Gebrauchs- und Zierkeramik sowie Hinterglasikonen bilden die übrige Stubenausstattung, wobei die über dem Bett, in rechtem Winkel angebrachte Stange, „ruda“, deren ästhetischen Hauptanziehungspunkt ausmacht.

Der Hausflur selbst stellt einen zur Aufbewahrung von Werkzeug und Hausrat dienenden funktionellen Raum dar, die Kammer dagegen beherbergt vor allem Nahrungsmittel.

Außer dem Wohnhaus erwähnen wir noch die in der gleichen Technik aus behauenen Eichenbohlen errichteten Wirtschaftsgebäude, und zwar

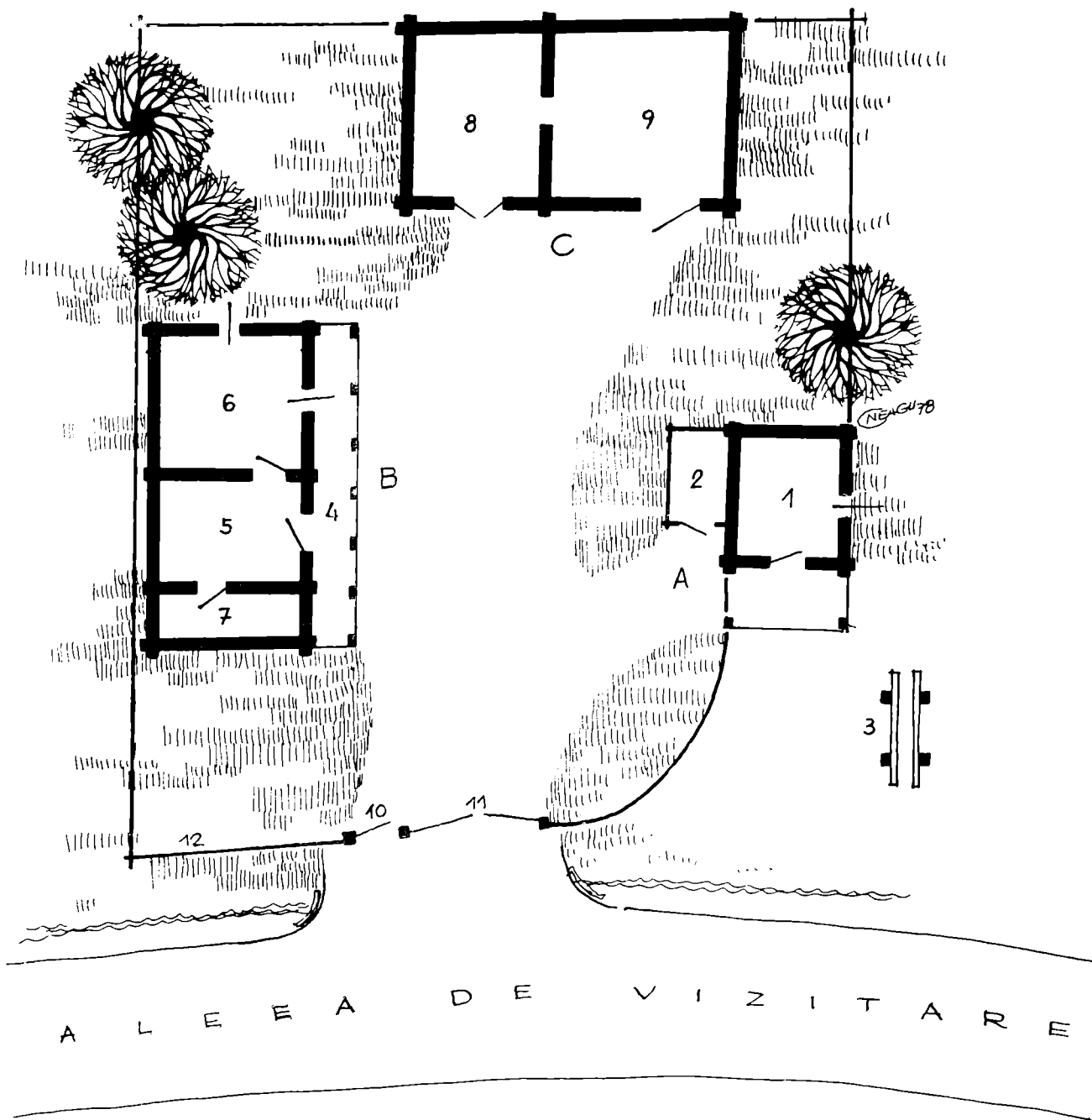

Fig. 11. Plan gospodărie fierar — Călinești

A, 1 - atelier de fierărie; 2 - magazie de cărbuni; 3 - jug de potcovit; B, 4 - „sătră” (prijvor); 5 - tinda; 6 - cameră; 7 - cămară; C, 8 - șură; 9 - grajd; 10 - porțiță; 11 - poartă; 12 - gard de nuiele

Abb. 11. Schmiedegehöft von Călinești Grundriß

A, 1 - Schmiede; 2 - Kohlenkammer; 3 - Beschlagebrücke; B, 4 - Laube („sătră”); 5 - Diele; 6 - Wohnzimmer; 7 - Vorratskammer; C, 8 - Scheune; 9 - Stall; 10 - Hoftüre; 11 - Tor; 12 - Flechtzaun

gur grajd, cotejul de porci cu un singur compartiment, șopronul de fin construit din patru stâlpi verticali legați între ei cu chingi, avind un acoperiș glisant, reglabil în funcție de cantitatea finului depozitat și coșul de porumb, construit din nuiele împletite. Acestea asigură spațiile de adăpost pentru animale și de depozitare pentru produsele agro-alimentare, existind o structurare funcțională echilibrată și o dimensionare corelată a anexelor și locuinței.

Această gospodărie ilustrează un anumit stadiu al evoluției arhitecturii de pe Valea Cosăului, reprezentat, în principal, prin casa cu șatră deschisă, cu trei încăperi, din grinzi mari de stejar, cioplite și pereții netencuiți, atît în exterior cît și în interior.

Un salt în dezvoltarea planimetrică funcțională și decorativă a arhitecturii din această zonă îl marchează gospodăria din Ferești-Berbești. Locuința are patru încăperi, fiind prevăzută cu șatră pe două laturi, care încadrează fațada lungă spre curte și cea îngustă spre stradă, delimitată de arcade susținute de stâlpi sculptați, fixați într-o grindă inferioară.

Accesul în interiorul locuinței se face din șatră în tinda mediană; de aici se intră în cele două încăperi laterale, în stînga, în odaia mare cu cuptorul de piine, (cărui a i s-a adăugat o sobă din cărămidă cu plită), și, în dreapta, într-o odaie mult mai îngustă, prevăzută cu o sobă din cărămidă cu plită. Aceasta ocupă locul cămării în structura tradițională. Din odaia mare, printr-o ușă practică în peretele din spate, se intră în cămară.

În interior, pereții încăperilor, în afară de cei ai cămării, sînt tencuiți și zugrăviți în culoare albastră.

Cu excepția tindei, toate încăperile au plafonul din scindură fasonată.

Tinda este acoperită doar parțial, partea din spate fiind deschisă pentru a permite evacuarea fumului în podul casei.

Odaia mare este podită cu scinduri, celelalte încăperi avind pardoseala din argilă.

Toate încăperile, mai puțin tinda, au ferestre: odaia mare, două spre stradă (pe fațada îngustă) și două spre curte (pe fațada lungă), odaia mică, una pe fațada lungă și alta pe fațada îngustă, spre curte, iar cămara, o fereastră spre stradă. Acestea sînt mari, cu trei ochiuri, cu giurgiuvele tîmplărești, securitatea fiind asigurată prin două bare solide din fier, fixate în interiorul ferestrei.

Ușile sînt lucrate, de asemenea, de către tîmplari, din stejar, cea de la intrarea în tindă, din două

gehören dazu: Scheune, Stall, einzelliger Schweinekoben und der Heuschuppen, der aus vier untereinander durch Latten verbundenen Ständern errichtet und mit einem, dem Heubestand entsprechend verschiebbaren Dach versehen ist, wozu schließlich noch der geflochtene Maisspeicher hinzukommt. All diese Nebengebäude dienen als Viehunterkünfte, Lagerräume für Landwirtschaftsprodukte und Lebensmittel, wobei man eine harmonische Funktionsstruktur und eine auf das Wohnhaus abgestimmte Dimensionierung feststellen kann.

Dieses Gehöft veranschaulicht ein gewisses Entwicklungsstadium des im Cosăutal belegten Hausbaus, das vor allem durch das Wohnhaus mit offenem Laubengang, mit drei Räumen und mit innen und außen unverputzten, aus behauenen Balken errichteten Wänden gekennzeichnet wird.

Einen entwicklungsmäßig bedeutenden Schritt in der Planimetrie, Zweckbestimmung und dem Dekor des Hausbaus dieses Gebiets veranschaulicht das Gehöft von Ferești—Berbești. Es weist vier Räume auf und einen zwei Seiten des Gebäudes entlang verlaufenden Laubengang, der die dem Hofe zugekehrte Längsfront und die gegen die Straße zu gelegene Schmalseite einnimmt und durch einen, von einem Sohlbalken getragenen, säulenversehnen Bogengang begrenzt ist.

Der Zugang zum Hausinneren erfolgt vom Laubengang aus in den Hausflur selbst und von hier weiter in die beiden seitlich befindlichen Räume, d.h. linkerhand in die große Stube, in der der Backofen steht (dem ein aus Backsteinen errichteter Kochherd angehört, der später hinzugefügt wurde), bzw. rechterhand in eine schmalere, lediglich mit einem aus Backsteinen errichteten Kochherd versehene Stube. Letztere nimmt den Platz ein, der innerhalb der traditionellen Wohnungsstruktur der Kammer zufiel. Aus der großen Stube gelangt man durch eine in der Hinterwand ausgesparte Türe in die eigentliche Kammer.

Von den Kammerwänden abgesehen, sind die Wandflächen verputzt und blau gestrichen.

Außer dem Flur weisen alle Räume eine aus bearbeiteten Brettern hergestellte Decke auf.

Lediglich zum Teil gedeckt ist der Hausflur selbst, und zwar um dem Rauch freien Abzug in den Dachboden zu gestatten.

Die große Stube zeigt einen Bretterboden, die übrigen Räume dagegen bloß gestampften Lehm.

Vom Flur abgesehen besitzen alle Räume Fenster und zwar: die große Stube zwei gegen die Straße zu (an der Schmalseite des Hauses befindliche), und zwei auf den Hof hinaus (an der Längsfront), der kleine Raum dagegen eines an der Längsfront und ein weiteres an der gegen den Hof zugekehrten Schmalseite. Die Kammer schließlich besitzt ein einziges Fenster an der Straßenfront. Die Fenster sind groß und weisen vom Schreiner hergestellte, dreifach unterteilte Flügel auf, während zwei in den Fensterstock eingelassene Eisenstangen für Sicherheit sorgen.

Die Eichentüren sind ebenfalls Schreinerarbeit, wobei die Eingangstüre aus zwei massiven Eichenbohlen besteht und vermittels handgeschmiedeter

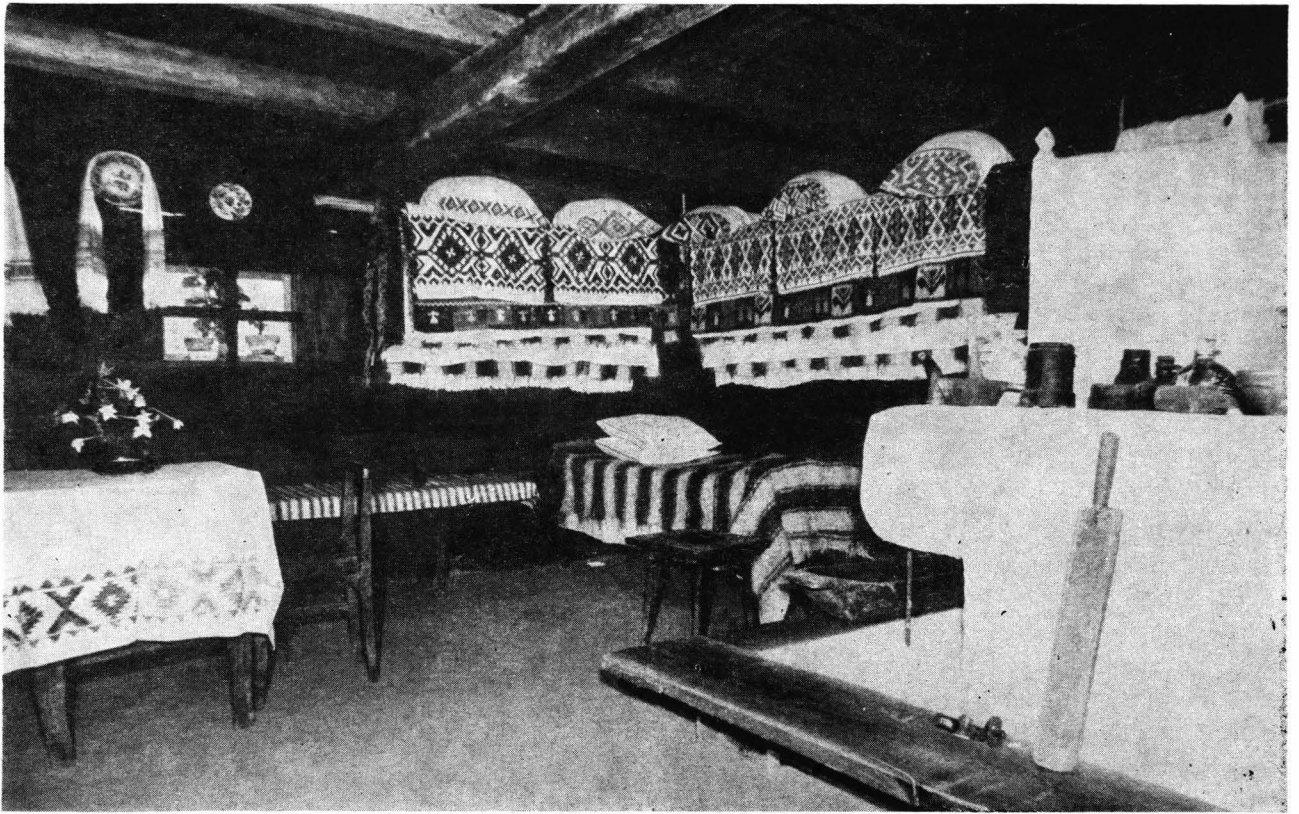

Fig. 12. Interior Călinești

Abb. 12. Călinești — Stube

Fig. 13. Interior Ferești-Berbești

Abb. 13. Ferești-Berbești — Stube

tăblii masive, fixate în balamale țigănești din fier. Încuierile sînt tot din fier, broaște țigănești cu clanță.

Tehnica constructivă este în sistemul Blockbau, materialul lemnos fiind mai puțin masiv, dar fasonat cu grijă. Capetele încheieturilor sînt mai scurte și retezate egal sau chiar la nivelul grinzilor, cum sînt pereții interiori, la fațadă.

Stilpii șetrei și arcadele sînt sculptate, de asemenea portalul ușii de intrare în tindă și grinda meșter din odaia mare.

Mobilierul din interior este mai evoluat. Pe latura dinspre curte, în sînga, lângă ușă, se află un podișor, o laviță cu spătar ornamental cu profiluri diferite; pe cel dinspre stradă, o ladă cu spătar așezată în unghi drept cu lavița. Între aceste două se află masa cu două scaune, cu speteze ornamentate. Patul este așezat pe colț, sub el aflindu-se un alt pat cu picioare scurte, pentru copii. În interior, se mai găsesc: un leagăn, un „scaun de cocon” pe roțițe și o ladă de zestre.

Deasupra ferestrelor, spre curte, este fixat un cuier lung cu elemente profilate, care susține farfurii și căni ornamentale, apoi, icoane pe sticlă și farfurii ornate cu ștergere și, deasupra patului, ruda bogat împodobită cu țesături, ce dau intimitate și ridică valoarea artistică a interiorului.

Cuptorul de piine, căruia i s-a adăugat o sobă de cărămidă cu plită, ocupă un spațiu generos, în dreapta ușii de intrare, în camera mare.

În camera mică, mobilierul este format dintr-un pat, o masă, un scaun, un blidar și lingurar. Instalația de încălzit, o sobă din cărămidă cu plită, se găsește amplasată în colțul stîng din spatele încăperii. Pereții sînt împodobiți cu icoane, farfurii și ștergere, la peretele exterior al încăperii fiind întins un război de țesut.

Comparînd cele două locuințe din Călinești și Ferești-Berbești, se evidențiază diferența netă marcată de: variația planimetrică, dimensionarea spațiilor, apariția unor elemente constructive noi (stilpii și arcadele șetrei, care conferă și o valoare artistică deosebită casei mai noi), de finisările riguroase în materie de tehnică constructivă, cît și prin aspectul interiorului, care relevă un progres real.

Aceeași diferență se remarcă și la anexele gospodărești, cele aparținătoare gospodăriei din Ferești-Berbești fiind mai evolute, atît morfologic (construcțiile: șura cu două grajduri laterale, coțelul de porci cu două compartimente) cît și tipologic (fîntina cu roată, gardul de nuiele acoperit

Angeln am Türstock befestigt ist. Als Verschlüsse dienen ebenfalls von Zigeunern angefertigte Schlösser.

Als Bauweise stoßen wir ebenfalls auf den Blockbau, doch ist das Bauholz weniger massiv, dafür umso sorgfältiger behauen. Die vortragenden Balkenenden sind kürzer und gleichmäßiger abgesägt, oder fehlen vollkommen, wie im Falle der Innenwände an der Hauptfassade.

Die Säulen und Arkaden der Laube, der Eingangstürrahmen und der Hausbalken weisen Schnitzerei auf.

Auch die Wohnungseinrichtung ist fortgeschrittener. Entlang der dem Hof zugekehrten Wand findet sich links der Tür ein Tellerbord und eine Bank, deren Lehne mit verschiedenartigen Profilen verziert ist. An der der Straße zugekehrten Wand dagegen steht eine ebenfalls mit Lehne versehene Truhnenbank, die rechtwinklig zur erstgenannten aufgestellt ist. Zwischen beiden findet sich der Tisch und davor zwei Stühle mit verzierten Lehnen. Das Bett nimmt die Ecke ein und darunter findet sich ein zweites, niedriges, das für die Kinder bestimmt ist. Außerdem gehören der Stubeneinrichtung noch eine Wiege, ein mit Rädchen versehener Kinderstuhl und eine Brauttruhe an.

Oberhalb der auf den Hof führenden Fenster findet sich ein zum Aufhängen von Ziertellern und -krügen dienender, mit Schnitzornamenten verzierter langer Tellerreim. Dazu kommen noch Hinterglasikonen, bemalte Keramiksteller, Zierhandtücher und über dem Bett, die mit Geweben geschmückte „Stange“, die alle zusammen die Intimität und den Kunstwert des Raumes erhöhen.

Der Backofen, zu dem man einen aus Backsteinen und einer Gußstahlplatte bestehenden Herd hinzufügte, nimmt rechts der zur grossen Stube führenden Türe, verhältnismäßig viel Raum ein.

Die Einrichtung der kleinen Stube besteht aus einem Bett, einem Tisch, einem Stuhl, einem Tellerbord und einem Löffelreim. Zur Raumbeheizung dient ein, in der hinteren Ecke aufgestellter, aus Backsteinen und einer Gußstahlplatte errichteter Kochherd. Die Wände sind mit Ikonen, Keramiktellern und Zierhandtüchern geschmückt, an der Außenwand dagegen steht der Webstuhl.

Vergleichen wir die beiden Wohnhäuser von Călinești und Ferești—Berbești, ergeben sich klar, auf gewissen Faktoren beruhende Unterschiede, und zwar in Bezug auf: die Grundrißstruktur, die Raumausmaße, das Auftreten verschiedener neuer Bauelemente (Säulen und Bogen des Laubgangs, die dem neueren Haustypus einen ganz besonderen Reiz verleihen), die bautechnisch gründlichere Ausfertigung, sowie die einen tatsächlichen Fortschritt verratende Inneneinrichtung der Stube.

Gleiche Unterschiede treffen wir auch bei den Wirtschaftsgebäuden an, d.h. die zum Gehöft Ferești—Berbești gehörigen sind sowohl in morphologischer Hinsicht (die Gebäude: Scheune mit zwei seitlichen Ställen, zweizelliger Schweinekothen), als auch in typologischer (Radbrunnen,

Fig. 14. Casă veche — Călinești

Abb. 14. Călinești — altes Bauernhaus

Fig. 15. Casă veche — Berbești

Abb. 15. Berbești — altes Bauernhaus

cu șilă și poarta înaltă cu acoperiș susținut de stâlpi sculptați).

Dacă, în cadrul complexului arhitectonic, deosebirile sînt incontestabile, compararea lor cu gospodăria atelier de fierar din Călinești evidențiază noi constatări pe linia evoluției continue a arhitecturii și tehnicii de construcție, în zona amintită. Păstrînd planul tradițional cu trei încăperi: tinda mediană, odaia, în dreapta și cămara, în stînga (compartimentare inversă ca în primul exemplu), locuința este asemănătoare cu cea din Călinești, aparținătoare complexului, elementul care o distinge net de aceasta fiind șatra închisă cu stâlpi și arcade.

La demontarea monumentului pentru transferul său în muzeu, s-a constatat că șatra s-a adăugat ulterior, fiind adaptată la vechiul tip de locuință cu „șatră” deschisă. Se pot vedea clar tăieturile făcute în capetele mult prelungite ale grinzilor superioare, care susțin acoperișul, indiciu că șatra deschisă a fost mai îngustă cu cca. 20 cm, precum și faptul că întreaga construcție a fost mai joasă cu o cunună de grinzi, adăugate ulterior, indiciu furnizat și de lăcașurile tăiate în pereții laterali ai construcției, în care era fixată grinda meșter. Odată cu adăugarea șetrei cu stâlpi și arcade din lemn de brad, unei construcții de stejar masiv (acesta ar fi un alt indiciu), a fost modificat și acoperișul, practicîndu-se soluția de a coborî din înălțimea acestuia și a deschide în unghi mai mare căpriorii, pentru ca, la bază, să adăpostească în mod corespunzător, construcția.

Această casă a păstrat cel mai arhaic mod de organizare a interiorului: de-a lungul celor trei pereți sînt dispuse lavițe de stejar masiv, fixate direct în grinzile pereților netencuiți. La peretele despărțitor spre tindă se găsește ușa de acces și cuptorul cu vatră.

Cele trei lavițe, fixate în pereții construcției, întăresc convingerea că din organizarea arhaică a interiorului locuinței lipsea patul, pentru odihnă fiind utilizate lavițele.

Patul, ca piesă de mobilier, a apărut tirziu în interiorul locuinței și a fost adaptat, într-o primă fază, la vechea formă de organizare a interiorului, fără să se renunțe la una din lavițe, ci sprijinînd un capăt al patului pe una din lavițe, practic patul avînd doar două picioare de sprijin. Este o fază de tranziție, de adaptare a unui element nou în cadrul interiorului de veche tradiție, dovedind, totodată, cît de greu sînt asimilate noile influențe și cît de greu se renunță la o tradiție de veacuri împămîntenită.

Patul, cu două picioare retezate și sprijinite pe laviță, a fost găsit, în ipostaza descrisă, în momentul depistării acestui monument.

schindelgedeckter Rutenzaun mit hohem Tor, dessen Dach auf zwei Pfeilern ruht, die mit Schnitzwerk verziert sind) fortgeschrittener.

Soweit innerhalb des Architekturkomplexes die Unterschiede auf der Hand liegen, unterstreicht ein Vergleich mit dem Schmiedegehöft von Călinești mehrere Einzelheiten, die den ununterbrochenen Entwicklungsgang von Hausbau und Bautechnik innerhalb dieses Gebiets bezeugen. Während das Wohnhaus nämlich den überlieferten Dreiraumgrundriß beibehält: Mittelflur, rechts gelegene Stube und links untergebrachte Kammer (genau umgekehrte Gliederung wie beim ersten Beispiel), ähnelt die Wohnung selbst der dem Komplex angehörenden von Călinești. Das Element, das sie einwandfrei von dieser unterscheidet, ist der durch Säulen und Bogen abgegrenzte Laubengang.

Während der Abtragungsarbeiten ließ sich feststellen, daß der Laubengang später hinzugefügt wurde und einem älteren Haustypus mit offenem Flurgang angepaßt wurde. Die an den Enden der das Dach tragenden Balken sichtbaren Einschnitte lassen die Tatsache klar erkennen, daß der offene Flurgang um genau 20 cm schmaler war und daß früher ein Balkenkranz fehlte, worauf der in die Seitenwände des Gebäudes gemeißelte, zur Aufnahme des Hausbalkens bestimmte Einschnitt hinweist. Beim Anbau des aus Tannenholzsäulen und -bogen bestehenden Laubengangs an den ursprünglich aus massiver Eiche bestehenden Bau wurde auch das Dach umgewandelt, was als weiterer Beweis dienen könnte. Dabei verringerte man die Höhe des Daches, indem man die Sparren mehr spreizte, so daß sie den breiteren Bau zu überdachen vermochten.

Dieses Haus bewahrte die älteste Einrichtungsweise, und zwar finden sich entlang der drei unverputzten Wände unmittelbar in die Wandbalken eingelassene massive Eichenbänke. An der gegen den Hausflur zu gelegenen Trennwand dagegen findet sich die Eingangstüre und der mit einem Herd versehene Backofen.

Die drei in die Hauswände eingelassenen Bänke bestärken uns in der Annahme, daß im Rahmen der ursprünglichen Wohnungseinrichtung das Bett als Ruhestätte fehlte und man sich an seiner Stelle der erwähnten Bänke bediente.

Als eigentliches Möbelstück tauchte das Bett in der Bauernstube verhältnismäßig spät auf und paßte sich der alten Wohnungseinrichtung an, ohne daß man dabei auf eine der Bänke verzichtete, sondern vielmehr ein Bettende einfach auf einer der Bänke aufruhend ließ, so daß es lediglich zwei Füße behielt. Dabei geht es um eine Übergangs- und Anpassungsphase eines neuen Elements im Rahmen der altüberlieferten Bauernstube, die gleichzeitig den Beweis erbringt, wie schwer neue Einflüsse assimiliert werden und wie schwer man auf eine durch Jahrhunderte eingebürgerte Tradition verzichtet.

Auf das auf der Bank aufruhende Bett mit zwei abgesägten Beinen stießen wir in der beschriebenen Form bei der Entdeckung des Denkmals.

Fig. 16. Casă veche — Călinești

Abb. 16. Călinești — altes Bauernhaus

Obiectele de uz gospodăresc și cele de decor sînt dispuse la fel ca la prima locuință din Călinești.

Aceste detalii constructive, cît și de organizare a interiorului, ne dovedesc că în decursul timpului s-au căutat modalități de adaptare a unor elemente de arhitectură noi la tipurile mai vechi, evidențiindu-se soluțiile adoptate practic, surprinzînd o etapă de tranziție.

Prezentarea acestor trei gospodării, în Muzeul tehnicii populare, permite ilustrarea evoluției tehnicii de construcție în lemn și a întregii arhitecturi populare laice din Valea Cosăului, de-a lungul unei perioade de cca. două secole, în care timp s-au adaptat sau au fost create noi forme ale arhitecturii populare din această zonă, prin dezvoltarea fondului tradițional și asimilarea creatoare a noilor influențe.

Complexul arhitectonic de pe Valea Cosăului este prezentat în cadrul grupei tematice care ilustrează tehnica de construcție în lemn, meșteșugul dulgheritului. Un atelier de dulgher nu poate fi prezentat într-un muzeu în aer liber decît prin produsele monumentale ale acestui meșteșug, adevărate pietre de hotar în descifrarea istoriei culturii populare românești.

Gospodăria-atelier de fierar din Călinești, prezentată în cadrul grupei metalurgiei populare,

Was die Anordnung von Hausrat und Ziergegenständen anbetrifft, gleicht diese der in der Stube von Călinești angetroffenen.

Bautechnische Einzelheiten und die Wohnungseinrichtung beweisen, daß man im Laufe der Zeit nach Anpassungsmöglichkeiten gewisser neuer Bauelemente an ältere Typen suchte, wobei die, eine Übergangsetappe veranschaulichenden, praktisch zur Anwendung gelangten Lösungen ins Auge fallen.

Die Überführung dieser drei Gehöfte ins Museum der bäuerlichen Technik gestattet es, die Entwicklung der Holzbautechnik und der gesamten profanen Bauernarchitektur des Cosăutals für eine Zeitspanne von etwa zwei Jahrhunderten zu illustrieren, während derer neue Formen bäuerlichen Hausbaus dieses Gebiets, aufgrund einer Entfaltung des überlieferten Bestands und schöpferischer Assimilation neuer Einflüsse, angepaßt oder neugeschaffen wurden.

Der dem Cosăutal entstammende Baukomplex wird im Rahmen der Themengruppe gezeigt, die die Holzbautechnik und das Zimmerwerk veranschaulicht, da sich eine Zimmermannwerkstätte nämlich im Rahmen eines Freilichtmuseums nur anhand der monumentalen Erzeugnisse dieses Gewerbszweigs illustrieren läßt, die wahre Marksteine zum Entziffern der Geschichte rumänischer Volkskultur darstellen.

Das im Rahmen der Themengruppe „Bäuerliche Metallurgie“ gezeigte Schmiedegehöft von Căli-

prezintă și produsele specifice fierăritului popular din această zonă.

Atelierul de fierărie, integrat gospodăriei meșteșugarului și prezentat în contextul existenței sale firești, oferă viziunea de ansamblu asupra universului cultural și socio-economic în care se practică meșteșugul.

În acest fel, Muzeul tehnicii populare se definește, în ansamblul său, ca un muzeu reprezentativ la scară națională, în egală măsură pentru cele mai caracteristice unelte, instalații, procedee tehnice și produse tradiționale, cât și ca un muzeu al arhitecturii populare.

nești umfaßt seinerseits auch für das Schmiedehandwerk dieses Gebiets spezifische Erzeugnisse.

Dabei bietet die dem Gehöft eingegliederte und in ihrem natürlichen Kontext gezeigte Schmiedewerkstätte einen allgemeinen Überblick über die kulturelle und sozial-wirtschaftliche Umwelt, in der dieses Gewerbe ausgeübt wurde.

Somit definiert sich das Museum der bäuerlichen Technik in seiner Gesamtheit als eine auf Landesebene repräsentative Einheit, nicht nur was die typischen Werkzeuge, Anlagen und technischen Vorgänge und traditionellen Erzeugnisse anbelangt, sondern auch was den bäuerlichen Hausbau anbetrifft.